

ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.

У статті розглянуто теоретичні основи реформування трудового навчання у Великій Британії; здійснено аналіз змісту та форм трудового навчання у середній освіті Великої Британії.

В статье рассмотрены теоретические основы реформирования трудовой учебы в Большой Британии; совершен анализ содержания и форм трудового обучения в среднем образовании Большой Британии.

The article describes the theoretical basis of reforming process of the working education in Great Britain. Content and forms of the working education in the secondary education in Great Britain are analysed.

Постановка проблеми. Науково-технічна революція 60-х років і технологічна революція 70 – 90-х рр. ХХ ст. поставили посилені вимоги до рівня підготовки спеціалістів будь-якої сфери у провідних країнах Західної Європи. Перед світовою школою виникло оновлене завдання вдосконалення діяльності навчального закладу та підвищення рівня якості освіти. Невід’ємною складовою загальної освіти стало трудове навчання. Для українських освітян постала потреба в об’єктивному вивченні проблем становлення та розвитку освіти, зокрема трудового навчання у провідних країнах світу, насамперед у Великій Британії з її багатовіковими традиціями у цій галузі.

Мета статті – проаналізувати процес реформування, змісту та форм трудового навчання у Великій Британії у другій половині ХХ століття.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми реформування зарубіжної системи освіти досліджували А. Джуринський, З. Малькова, В. Рижов.

Питання підготовки британської молоді до майбутнього професійного життя було предметом досліджень вітчизняних учених Г. Алексевич, К. Корсака, О. Локшиної, Н. Ничкало, Л. Пуховської. Теорія та методика трудового навчання за кордоном вивчалася К. Салімовою, Р. Сойчук.

Отже, в умовах реформування освіти України та пошуку шляхів підготовки учнів до трудового життя досвід британських педагогів становить як теоретичний, так і практичний інтерес.

Виклад основного матеріалу. У 70 –80 рр. ХХ ст. європейські держави активно розпочали реформування власних освітніх систем, оновлення

принципів їх організації та діяльності. Загострення процесу конкурентоспроможності країн на світовому ринку стало для Великої Британії поштовхом до модернізації шкільної освіти.

У Великій Британії питання трудового навчання молоді завжди були актуальними, а його зміст та форми залежали від рівня науково-технічного розвитку суспільства.

Ідеї підготовки молоді до практичної діяльності розвивав відомий філософ та педагог епохи Відродження Дж. Локк. Він розробив таку систему виховання і навчання, яка б мала сприяти підготовці джентльменів до практичної діяльності. У праці “Думки про виховання” (1693) Д. Локк пропонував деякі види ручної праці як засіб, що спонукає молоду людину до певної діяльності та сприяє її фізичному розвитку [3].

Інші мислителі минулого також uważали за потрібне введення елементів праці у процес навчання з метою озброєння учнів життєво необхідними знаннями і вміннями.

У XIX столітті, яке нерідко називають “Століттям Великої Британії”, високий розвиток машинного виробництва у країні поставив певні вимоги до організації освіти та впровадження їх у життя за такими головними напрямками:

- підготовка висококваліфікованих спеціалістів для різних галузей промисловості (робітників, керівників і технічних виконавців);
- підготовка адміністративних кадрів (керівні посади в колоніях);
- виховання і навчання наукової та суспільної еліти.

Отже, для Британської системи освіти характерний надзвичайний прагматизм, унаслідок якого, крім елітарного напрямку підготовки кадрів, недостатньо зверталася увага на духовний розвиток особистості, а коло знань обмежувалось суто професійно-практичними проблемами [2, 19 – 20].

Процес становлення системи трудового навчання у Великій Британії можна умовно поділити на такі періоди:

I період (орієнтовно з 80-х рр. XIX ст. до 1902 р.) – трудове навчання викладається в початковій школі (предмет “Ремесло”).

II період (1902 – 1976 рр.) – відбувається розвиток предмета “Ремесло” та його викладання в середній школі.

III період (1976 – 1988 рр.) – уведено предмет “Ремесло, дизайн, технологія”.

IV період (1988 – 90-ті рр.) – уведено предмет “Технологія” у всіх

державних школах Великої Британії [4, 23 – 24].

У період (поч. 90-х рр. ХХ ст. до сьогодні) – до нового Національного навчального плану введено предмет “Дизайн і технологія” [5, 75 – 82].

У цей час з боку політичних сил посилюється увага до трудового навчання та підноситься його рівень відповідно до суспільних та економічних змін у країні. Реформи британської школи, починаючи з 1870 р. (прийняття першого закону про народну освіту), спрямовані на пошук оптимальних шляхів трудової підготовки молоді. Лише у другій половині ХІХ ст. праця стає обов’язковим предметом у британських школах. У цей період у країні склалося кілька поглядів на зміст трудового навчання:

- уведення цілеспрямованої ручної праці в навчальний курс школи сприятиме всебічному розвитку особистості, моральному вихованню та загальній підготовці учнів до трудової діяльності;
- трудове навчання – це шлях до вузької професіоналізації, тобто навчати праці тільки тих учнів, які стануть робітниками;
- трудове навчання має універсальне значення – заперечення вузької спеціалізації та недооцінка розумового виховання [7, 68].

На початку ХХ ст. у Великій Британії було прийнято державні документи, за якими рекомендувалось уводити практичну освіту відповідно до віку, здібностей і потреб учнів, а також можливостей регіону та школи. До змісту практичної освіти включались кулінарія, пральна справа, ручна праця, домогосподарство, садівництво тощо [1, 30 – 32].

У 50-ті рр. ХХ ст. було обгрунтовано зв’язок між потребами економіки і трудовим навчанням у школі. У доповіді міністра освіти “Технічна освіта” вказувалось на відставання країни відносно підготовки технічних кадрів [7, 176 – 177]. Було також проаналізовано можливості школи та розроблено рекомендації щодо вдосконалення шкільних навчальних програм, оскільки у цьому вбачалася першооснова поліпшення трудового навчання: саме у школі мають створюватися умови для підготовки дітей до майбутньої діяльності; зверталася увага на диференційований підхід на заняттях з трудового навчання; трудове навчання допомагало учням у виборі майбутньої професії.

З ініціативи ЮНЕСКО було здійснено анкетування у всіх європейських державах щодо змісту трудового навчання. Британське міністерство освіти визначило власні погляди на проблему, за якими ручна праця сприяє розумовому розвитку, ознайомленню дітей із традиційними видами праці, виховує старанність

у роботі з матеріалами та інструментами, розвиває естетичний смак школярів, виявляє інтереси та професійні нахили кожного учня [7, 177].

У 50 – 60-ті рр. XX ст. виник новий погляд на значення уроків праці у процесі диференційованого навчання дітей у школах Великої Британії. Так, відомий методист з трудового навчання С. Гленістер обґрунтував необхідність індивідуалізації програми з праці. На його думку, варто створювати індивідуальні програми з урахуванням здібностей кожного школяра. Ручна праця розглядалася як важливий педагогічний засіб усебічного розвитку дитини.

Ще у повоєнні роки, коли Велика Британія значно відставала в освітній сфері від Німеччини, Японії та Франції, було ухвалено деякі нові закони, спрямовані на подолання відставання країни та задоволення її потреб у кадрах відповідних кваліфікацій через упровадження нових освітніх реформ. У країні порушується питання щодо демократизації системи національної освіти. Прогресивні педагоги висловлювали думку, що нерівнозначні типи шкіл доцільно замінити новою моделлю середньої освіти – об'єднаною середньою школою для всіх.

Р. Кінг уважав, що єдина школа повинна здійснювати диференційоване навчання: протягом перших 2 – 3 років навчання має відбуватися за загальною програмою, а в наступні роки з урахуванням побажань самих школярів та їх батьків має визначатися б професійний інтерес та вибір освіти школяра. Ця концепція лягла в основу розвитку об'єднаної школи [9, 195 – 196] і протягом певного часу її зміст оновлювався і вдосконалювався, а кількість об'єднаних шкіл збільшилась.

Завершення процесу становлення мережі об'єднаних шкіл, в яких тоді навчалося понад 80% школярів, припадає на 1984 р.

Сьогодні об'єднана школа є наймасовішою школою у Великій Британії.

Б. Саймон наголошував, що лише цей тип школи дає можливість зберегти і реалізувати принцип єдності та диференціації освіти [6, 150].

У 70 – 80 рр. XX ст. почався небачений спад економіки, що призвело до безробіття у країні. Уряд, реагуючи на такий стан, уводив різноманітні програми практичного стажування на виробництві, розширив професійну підготовку та професійну орієнтацію. З метою психологічної підготовки до складних життєвих ситуацій у деяких школах було введено курс “Як жити, будучи безробітним”.

У 1977 р. під час “Великих дебатів” у країні була відзначена відсутність

зв'язку шкільної освіти з трудовим життям. Тому у 1981 р. був ухвалений документ "Освіта 16 – 19-річних", в якому йшлося "про термінову необхідність забезпечення високоякісною професійною освітою випускників шкіл" [8, 60 – 61].

У 80-ті роки ХХ ст. опубліковано рекомендаційні документи: "Школа і видавництво", "Індустріальний проект «Шкільної ради»" та "Школа і трудове життя", спрямовані на налагодження зв'язку школи з трудовим життям.

Отже, можна стверджувати про поєднання професійної і загальноосвітньої підготовки молоді.

З метою підвищення рівня профорієнтаційної роботи та формування знань, умінь і навичок у 1986 – 1987 н.р. у шкільну програму департаментом освіти вводиться курс з підготовки до складання іспитів на свідоцтво про допрофесійну підготовку. Це давало змогу підвищити престиж праці та створити умови для підготовки кваліфікованих робітників, які почнуть трудове життя, закінчивши школу або один рік навчання у IV класі.

Після реформування системи освіти характерною ознакою професійного навчання стає відповідність єдиним державним стандартам, що визначаються єдиними екзаменаційними вимогами.

Проте остаточне розв'язання проблеми трудового навчання в середній школі було здійснено після прийняття у 1988 р. закону, який зобов'язував введення предмета "Технологія" в навчальні плани всіх державних шкіл.

Отже, уряд намагається вплинути на школу з метою переорієнтації освіти з гуманітарної на практичну, яка б готувала підростаюче покоління до життя та праці у високотехнологічному суспільстві. У зв'язку з цим виникла велика потреба у підвищенні рівня викладання практичних предметів для учнів, які мають до цього схильність, а також для навчання всіх інших школярів.

Інтерес до проблеми трудового навчання у школах Великої Британії існує протягом кількох століть, але на практиці впровадження цих задумів здійснюється та змінюється понад століття.

Після прийняття урядом законів щодо поліпшення стану освіти та економічного рівня країни суттєво змінюються погляди на трудове навчання. У цей період воно відіграє визначальну роль у формуванні особистості, яка спроможна жити і працювати в оновленому технологічному суспільстві.

Таким чином, криза, що виникла у країні у 70 – 80 роках ХХ ст., та зростання безробіття стали поштовхом до освітніх реформ, які передбачали перегляд і оновлення змісту, форм та методів трудового навчання.

Висновки. Трудове навчання характеризується такими ознаками: розширення програми, повернення до професіоналізації та водночас до більш поглибленої базової підготовки. Згідно із законом “Про освіту і підготовку до праці” (1973 р.) школам пропонувалось включити в навчальний процес кілька варіантів обов’язкової професійної освіти, серед яких: “Індустріальний проект” та “Короткий курс вивчення індустріалізації”.

Реформування освіти у 80 – 90 роках ХХ ст. передбачало зближення загальної та професійної освіти з метою підготовки молоді до подальшої трудової діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Джуринский А. Н. Зарубежная школа: современное состояние и тенденция развития. / Джуринский А. Н. – М. : Просвещение, 1993. – 192 с.
2. Кудін В. О. Освіта в інформаційному суспільстві. / Кудін В. О. – К., 1998. – 151 с.
3. Локк Дж. Думки про виховання : хрестоматія з історії педагогіки. – Ч. II : Зарубіжна школа і педагогіка. – С. 193 – 206.
4. Павлова М. Б. Система підготовки молоді до трудової життя в общеобразовательных школах Великобритании / М. Б. Павлова // Новые исследования в педагогических науках. – М. : Педагогика, 1991. – Вып. 2. – С. 23 – 26.
5. Питт Д. Разработка учебных стандартов – использование проектов в технологическом образовании Англии 1989 – 2000 гг. / Д. Питт // Мир образования – образование в мире. – 2000. – № 2. – С. 75 – 82.
6. Саймон Б. Общество и образование / [ред. В. Я. Пилиповский]. – М. : Прогресс, 1989. – 159 с.
7. Салимова К. И. История трудового обучения в Англии. / Салимова К. И. – М. : Просвещение, 1967. – 267с.
8. Coutemporary. Education Policy / [ed. by J. Ahier and M. Flude]. – L. : Canberra : Croom Helm cop., 1983. – 286 p.
9. King E. The Yifted Child / E. King // The Yearbook of Education. – L. : Evans., 1962. – Pp. 195 – 196.

УДК 372.3 (477)(09)

С.А. Саяпіна

Словянський державний педагогічний університет

ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА С. РУСОВОЇ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ДОШКІЛЛЯ

У статті розглянуто педагогічну спадщину фундатора українського дошкілля – Софії Русової; висвітлено оригінальну концепцію національного дошкільного виховання, розробленого видатним педагогом; проаналізовано деякі її праці щодо теоретичних засад українського дошкілля, де визначено його мету, завдання, принципи, методи та організаційну структуру.

В статье рассмотрено педагогическое наследие учредителя украинской системы дошкольного воспитания – Софии Русовой; раскрыта оригинальная концепция национального дошкольного воспитания, разработанная выдающимся педагогом;